

VRTNAR.

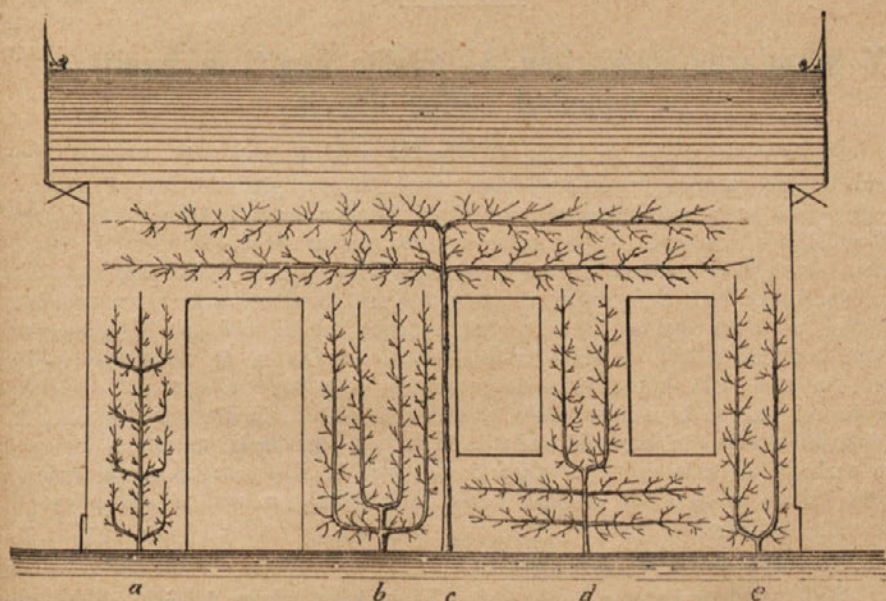
List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 3. V Ljubljani, 15. februarija 1892 Letnik V.

Sadne brajde.

Zakaj toliko golih hiš in sten, vprašam pogostokrat, kadar vidim toliko najlepših prostorov za brajde, ki bi rodile najlepše sadje!

Kdor ima majheno hišico — in srečen je tisti, ki jo ima — ima tudi prazne stene obrnene na vse plati, da lahko za dom pridela najlepšega sadja. Zakaj torej toliko praznih sten, vprašam še enkrat, koder bi sadno drevo lahko

Podoba 9.

tako lepo uspevalo? Ob hišni steni je drevesu dovolj toplote, zavetja proti viharju in mrazu, iz kratka: ni ga boljšega prostora nego ob teh stenah. In kakšna krasota hiši, če je zidovje obraščeno s pravilno vzgojeno brajdo! Le mislimo si dolgo vas, v koji bi vse hiše bile s sadnim drevjem obraščene, kako prijazen bi bil pogled po njej in vrhu tegu, kakšen dohodek bi dajalo to drevje! Te brajde, na katerih bi uspevalo najzlahtnejše sadje, nesle bi lepe goldinarčke. Marsikedo poreče, to je nemogoče, a s pridnostjo in resno voljo se da vse doseči. Kmetške hiše okoli Pariza, pa tudi drugod po Francoskem, zlasti na Belgijskem, so vse obkro-

žene s sadnimi brajdami in dajejo njih posestnikom neverjetno velike dohodke. Kdor potuje po Belgiji, čudi se, da je skoraj vsaka hiša in hišica, stražnica na železnici, delavska hišica pri tovarni, da celo tovarna sama obraščena s sadnim drevjem. Ali more kedo zanikayati, da ni to velik napredek? Belgija je v kmetijskem oziru zelo napredna, zato prebivalstvo tudi zelo imovito.

Pa vrnimo se k špalirjem! Majhen vzgled nam bodi dokaz, kaj se da uže ob mali hišici, oziroma ob njeni steni doseči. Imamo prav majheno hišico pred saboj (glej podobo 9.), ena vrata in le dve okni ima od spredaj, in vendar lahko vsadimo štiri pritlična drevesa na prostor med vrati in oknoma ter eno visoko deblo, ki bode za brajdo med oknoma in med streho. Kako se take oblike, kakeršne kaže podoba, vzgoje, smo uže večkrat v tem listu razkladali in bodemo tudi še večkrat o tem pisali, danes pa hočemo naše ljudi vneti, da se prično baviti s tako vrsto sadjarstva.

Seveda ni vse eno, kakšne vrste sadimo, kajti na brajdi ne rodi vsaka vrsta enako dobro, in zato se je treba ravnati po izkušnjah. Najbolj priporočamo za brajde ob hišnih stenah hruške, ker se dado vzgojiti čudovito lepi plodi, ki delajo mnogo veselja, a so tudi mnogo vredni. Iz med hrušek so za špalirje posebno dobre klerževka, regentovka, bela jesenska maslenka, lesnobarvena maslenka, dilovka, anžulenska. Če pa hočemo imeti jablani, priporočene pa so pred vsem: Ananas, kanadska rejneta, car Aleksander in beli zimski kalvil.

„Illustrierte Flora“.

V preudarek sadjarjem, ki mislijo kupiti in saditi to spomlad sadno drevje.

Še en dober mesec, in sadjar bode pričel v novič svoje delo. Prvo njegovo spomladanjsko opravilo je, da nadomesti drevje, ki je poginilo, in nasadi novega. To delo dela malo skrbi sadjarju, kateri si je sam vzgojil dobrega in lepega sadnega drevja. Drugače je pa, kadar si mora sadjar drevja šele kupiti. Novo vsajeno drevo bode stalo na svojem mestu desetletja in bode rodilo obilo sadu ali pa malo. Drevo bode obilo rodilo, če ga nisi samo pravilno vsadil in mu pravilno in dobro postregel, ampak če si je tudi pravilno vzgojil, t. j. imeti mora dobre in lepe koronine in biti od prave vrste. Takega drevesa pa ni vedno tako lahko dobiti, in zato dela kupovanje sadnega drevja vestnemu sadjarju precej skrbi, celo pa pri nas, ki še nimamo malo pravilnih in zanesljivih drevesnic, iz katerih bi dobivali drevja, in ker naši sadjarji, in to tudi pametnejši, ne umejo, da ravnajo varčneje, če sade dobro, a drago drevo, nego če slabo, katero morda dobodo zastoj. Škoda vsega truda in dela, kadar sadiš zanikarno drevo, škoda prostora, kjer raste tako drevo.

Kakšnega drevja si torej kupujmo?

Sadi vedno le mlado drevje. Ne pričakuj nikdar dobička od starega drevesa, ki je krevljasto, lišajasto ali z mahom obraščeno, kakeršnih je mnogo po naših domačih drevesnicah. Tisto drevo, ki je raslo v drevesnici dlje nego 5, recimo 6 let, je boljše za kurjavo nego za saditev. Ako imaš na izbiri drevja, sadi vedno mlajše, če je tudi morda šibkejše.

Sadi le dobro ukoreninjeno drevje. Ako vseješ peško od jabolka ali hruške, vzraste iz nje divjak, ki ima le dolgo in debele srčno korenino, pa nič stranskih in vsled tega malo lasnatih korenin, katere so najvažnejše v hranitev drevesno. Cepi na tak divjak cepič, in vzgojil bodeš iz njega drevo, ki bode imelo le malo korenin. No, drevesa iz naših kmetjskih drevesnic so vsa taka, zato pa

tudi niso za nič. Divjak, ki je vzgojen iz peške, treba dvakrat presaditi in vselej mu ob enem skrajšati korenine, katere so potem prisiljene, da se razrastejo in naredé mnogo lasnatih koreninic. Kupuj torej le tako sadno drevje, ki je cepljeno na presajene divjake, in raslo ti bode čvrsto. Korenine so rastlini to, kar je zdrav želodec človeku.

Sadi drevje z lepim in ravnim deblom ter z zdravo krono. Tako drevje dobiš pa zopet le tam, kjer umejo vzgajati tako, to je, kjer znajo z umno vzgojo drevo hitro in lepo kvišku spraviti, a ga ne mučijo 7 do 10 let v drevesnici na razne načine. Drevo imej zdrav les, lubad ne bodi razpokana, ampak lepo gladka ter svetla in brez vsakega lišaja.

Sadi drevje le samo od primernih vrst, to je takih, katere je lahko v denar spraviti. Ne sadi nikdar mnogo vrst, ampak malo, morda samo le eno, da je le prava.

Ne kupi nikdar drevesa, ako prodajalec ni mož, da bi mogel jamčiti za ime vrste, s katerim drevo proda.

Ne kupuj sadnega drevja nikdar po semnjih ali od ljudi, ki ga vozijo na prodaj po deželi. To je drevje z razsušenimi koreninami, navadno tako vzgojeno, da se Bogu smili, od vrst, ki niso prav nič vredne, iz kratka: drevje za ogenj, pa ne za vrt.

Pridevki pri imenih vrtnih cvetlic.

(Dalje.)

6. Listi (folia).

Zelo različni so listi po velikosti, obliki, razdelitvi, snovi, številu i. t. d. Ta mnogovrstna razlika je provzročila tudi množico pridevkov, ki se pridevajo cvetlicam, katere baš listi označujejo.

I. Velikost listov se razvidi iz pridevkov:

grandifolius (velikolist), na pr. lupinus grandifolius,
macrophyllus (volikolist), na pr. nicotiana macrophylla,
parvifolius (malolist), na pr. tilia parvifolia,
microphyllus (malolist), n. pr. begonia microphylla,

II. Obča oblika listov:

longifolius (dolgolist), na pr. acanthus longifolius,
brevifolius (kratkolist), na pr. sedum brevifolium,
brachyphyllus (kratkolist), na pr. aloe brachyphylla,
latifolius (širokolist), na pr. pentstemon latifolius,
platyphyllus (širokolist), na pr. eryngium platyphyllum,
angustifolius (ozkolist), na pr. anchusa angustifolia,
sthenophyllus (ozkolist), na pr. berberis sthenophylla,
isophyllus (enakolist), na pr. campanula isophylla,
aequalifolius (enakolist), na pr. campanula aequalifolia,
diversifolius (različnolist), na pr. begonia diversifolia,
heterophyllus (različnolist), na pr. lobelia heterophylla,
inaequalifolius (različnolist), na pr. selaginella inaequalifolia.

III. Oblika listov po obliki:

rotundifolius (okrogolist), na pr. campanula rotundifolia,
ovalifolius (obloolist), na pr. ligustrum ovalifolium,

orbicularis (krožnat), na pr. *phytenma orbiculare*,
 reniformis (ledvičast), na pr. *erpetion reniforme*,
 spathulatus (lopatičast), na pr. *aubretia spathulatha*,
 cordifolius (srčast), na pr. *buphtalmum cordifolium*,
 cuneifolius (batičast), na pr. *saxifraga cuneifolia*,
 ensifolius (sabljičast), na pr. *aloe ensifolia*,
 obtusifolius (ščitast), na pr. *schizanthus obtusifolius*,
 sagittaefolius (pešičast), na pr. *sagittaria sagittaefolia*,
 lancifolius (suličast), na pr. *lilium lancifolium*,
 linifolius (črtast), na pr. *iberis linifolia*,
 nematophyllus (nitast), na pr. *acacia nematophylla*,
 axiophyllus (koničast), na pr. *senecio oxioophyllus*,

IV. Listni rob je:

integerrimus (nerazdeljen), na pr. *ceanothus integerrimus*,
 crenatus (narezan), na pr. *deutzia crenata*,
 laciniatus (narezljan), *gilia laciniata*,
 dentatus (zobčast), na pr. *crataegus dentatus*,
 denticulatus (fino zobčast), na pr. *medicago denticulata*,
 serratus (napiljen), na pr. *bignonia serratifolia*,
 undulatus (valovit), na pr. *ricinus undulatus*,
 ciliatus (trepalničast), na pr. *asperula ciliata*,
 aculeatus (boječ), na pr. *ruscus aculeatus*.

(Dalje prihodnjič.)

Vrtnarske raznoterosti.

O gnoji za gorke grede. Sedaj bode čas prirejati gorke grede, zato naj izpregovorimo nekaj o gnoji, ki nam rabi v ta namen. Različni gnoji delajo različno toploto, in to daljši ali krajši čas. Ovčji gnoj daje 60 do 70° toplote 4 mesece, konjski gnoj 55 do 60° 5 mesecev, strojarsko čreslo 30 do 40° 6 mesecev, napol suho listje, pomešano s konjskim gnojem, 46 do 50° toplote 7 do 9 mesecev i. t. d. Iz tega je razvidno, da gnoj, ki daje veliko toplote, jo tudi poprej izgubi, gnoj, ki toploto dolgo drži, pa daje majheno.

Rane na drevju, ki nastanejo vsled udarca v lubadi, ali če je kak voz drevo obdrgnil, so drevju lahko zelo nevarne, ker poškodovani deli se razkroje in zgnijo. Enako se tudi godi z ozeblinami, zlasti na južni plati debel. V takih slučajih poreži poškodovano lubad ter rane dobro zamaži. Dobro je na nasprotni plati drevju puščati, da se prej nova kožna plast napravi. Če zajci oglodajo drevje, je ravno tako ravnati.

Kako zmrzlo rastlino rešiti. Prav lahko se pripeti, da rastline v loncih ali drugje zmrznejo. Prav za prav je pa to največkrat le nekaka otrplost, kajti rastline prenesejo hud mraz. Vsled mraza otrple rastline res največkrat poginejo, a vzrok temu je napačno ravnanje z njimi. Ako vsled mraza uvelo, recimo zmrzlo rastlino prenesemo takoj v gorke sobo, gotovo pogine. Tako rastlino je nesti v prostor, ki je le nekoliko stopinj nad ničlo gorak, in dobro je tudi rastlino poškopčiti z mrzlo vodo. Ta prostor je potem prav počasi in polagoma greti. Ako ravnamo tako, rastlino gotovo rešimo.